

2. Зеер, Э. Ф. (2015). Социально-психологические аспекты развития жизнеспособности и формирования жизнестойкости человека. *Педагогическое образование в России*, №8, с. 69-76.

3. Баранова, С. В. (2012). *Розвиток особистісного потенціалу як чинник адаптації в умовах трансформації сучасного середовища*. Збірник наукових праць: Теоретичні і прикладні проблеми психології, Луганськ, №1 (27).
Відновлено з:

<http://dspace.snu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/1039>.

4. Зінченко, А. В. (2013). Життєстійкість як основа ефективної соціальної адаптації хворих на епілепсію. *Психологія: реальність і перспективи*, Вип. 2.
Відновлено з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prp_2013_2_24.

5. Чиханцова, О. А. (2016). *Духовність як ресурс розвитку життєстійкості особистості*. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України: Актуальні проблеми психології, Том IX: Загальна психологія. Історична психологія. Етнічна психологія, Київ: Талком, с. 540-547.

ІГРОТЕРАПЕВТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В РОБОТІ ДИТЯЧОГО ПСИХОЛОГА

УДК 159.922.7: 159.98 (075.8)

Яцюк Марія Валеріївна,

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри психології

КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»,

Коц Олеся Іванівна,

завідувач відділу виховної роботи

КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»,

аспірант Донецького національного університету імені Василя Стуса

Актуальність дослідження. Ігротерапія є інструментом корекційно-розвиваючої взаємодії дорослого наставника з дітьми, що сприяє формуванню довірчих відносин між ними. В основі методу – ігрова діяльність, що активізує формування довірливості психічних процесів, сприяє розвитку інтелекту, переходу дитини до образного та абстрактного мислення, розвитку функцій мовлення, вольової активності тощо. Водночас, гра є умовою формування позитивного емоційного ставлення дитини до дорослого, сприяє розвитку контактів і взаємин дітей між собою, є засобом для подолання замкнутості, низької самооцінки, некоммунікбельності і фобічних реакцій дитини. В корекційно-розвивальній практиці гра моделює дійсність, дає можливість дитині пережити успіх, допомагає розкрити фізичні, творчі та інтелектуальні здібності. У грі проявляється особистість дитини. Психокорекційні можливості та умови використання методу ігротерапії в роботі з дітьми, на думку більшості психологів-практиків, потребують свого методологічного обґрунтування та поширення.

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. «Гра – особливий тип діяльності дитини, який відображає її ставлення до навколишнього і, перш за все, соціальної дійсності, та має свій специфічний зміст і будову – особливий предмет і мотиви діяльності, і особливу систему дій». (Ельконін, Д. Б., 1978). Гра, як технологія корекційно-розвивальної практики, з початку 20 століття використовувалася дитячими психоаналітиками. Останнім часом ігротерапія набула активного розвитку та поширення в дитячій корекційно-розвивальній практиці. Вагомий внесок у розвиток ігротерапії має опис практичної роботи з дітьми Д. Віннікот, Д. Гловер, В. Екслейн, М. Кляйн, Е. Каттанакс, К. Мустакас, Л. Хоумер та ін. Розроблені принципи та технологія організації групової ігротерапії з дітьми Х. Джинотт, О. І. Захаров, недирективної ігротерапії В. Екслейн та А. С. Співаковською. Узагальнений теоретико-практичний досвід ігротерапії та обґрунтований метод вільної гри О. В. Богіною.

Мета наукової публікації обґрунтування ефективності використання ігротерапевтичних технологій в роботі дитячого психолога.

Виклад основного матеріалу дослідження. В ігровій діяльності між дитиною та учасниками гри створюється унікальний простір можливостей. Правила гри, рольовий розподіл учасників, визначеність щодо території для ігрової діяльності створюють безпечний простір для творчості, дослідження та пізнання смислу подій у житті дитини. Ігровий простір покликаний контейнувати або ж обійняти можливий виір спонтанних реакцій, рішень або ж виборів у безпечному просторі.

Дитяче мислення є конкретно-образним, тому через гру, малювання, фантазію, маніпуляцію з різноманітними предметами і матеріалами відбувається осмислення оточуючої дійсності.

Гра реалізує неможливе, здійснює заповітне, розширює межі доступного, відомого. Великий потенціал гри криється у ролі дитячої фантазії, яка здатна з'єднувати протиріччя, опановувати складні ситуації.

Сюжети дорослого життя опрацьовуються дітьми у символічній формі сюжетно-рольової гри. Так, дитина прагне опанувати роль, пережити хвилювання, засвоїти смисл дорослої поведінки. Дитині часто складно виразити словами побачене, почуте, пережите, тому потрібний простір, де символічно відігрується сюжет, який став значущим. Подія, свідком якої стала дитина, інтеріоризується, а в грі психічно опрацьовується, синтезується. За допомогою ігрового простору дитина може вступити у символізовану взаємодію з персонажами, що схвилювали її. Зігмунд Фройд у роботі «По той бік принципу задоволення» наголошував, що «... діти відтворюють у грі все те, що в житті справило на них значне враження. У такий спосіб вони можуть відрегулювати силу враження і, так би мовити, опанувати ситуацією. Але з іншого боку, досить ясно, що уся їхня гра знаходиться під впливом бажання, що переважає в їхньому віці, – стати дорослим і чинити так, як це роблять дорослі» (Фрейд, З., 1992).

Важливою є спонтанна динаміка гри, яка за складними законами трансформує, змінює образи і ролі учасників. Мелані Кляйн зауважувала, що у грі екстерналізується внутрішній конфлікт, що дозволяє у співучасті з психологом його дослідити, зрозуміти та певною мірою зробити більш прийнятним для життя.

Допоміжну роль в ігровій діяльності несуть іграшки. Іграшка сприяє вільному експериментуванню дитини. Маніпуляції з іграшками відкривають нові можливості реагування та поведінки дитини. Більш того, вони набувають смислів зі світу уяви дитини.

Ігровий простір і відносини між учасниками гри у психологічній практиці розглядаються як певна презентація «внутрішнього світу дитини». Проте, за Д. Віннікоттом, ігровий простір є «перехідним простором» між психічною реальністю дитини та світом навколо неї. Гра як діяльність, вільна від примусу, підпорядкування, страху і залежності дитини від світу дорослих, являє собою місцем, де дитина отримує можливість безперешкодного самовираження, дослідження і вивчення власних почуттів і переживань.

Щодо психокорекційних функцій гри, то вона дозволяє встановити контакт із дитиною; в ході гри психолог має можливість отримувати багатий матеріал спостереження за спонтанними реакціями дитини, що лягає в основу психодіагностики особистості; гра є комунікативним простором передачі інформації дитині психологу та психологом дитині. У грі психолог щоразу звертається до дитини за її ставленням або ж тлумаченнями вибору поведінки тих чи інших персонажів (Богина, Е. В., 2016).

У роботі психолог зазвичай підтримує ініціативу дитини щодо початку гри, вибору героїв, розвитку сюжету, її завершення. Психолог може вносити зміни в сюжетну лінію історій, тим самим пропонуючи дитині зауважити, пережити, осмислити, прийняти переживання, або ж звільнитися від них. Емоційна напруга та страждання, завданні травматичною ситуацією дитині, набувають свого вивільнення і проживання. Водночас, це не лише відреагування емоцій, а одночасне їх опанування, адже дитина залишається в

ролі режисера сюжету. У ході гри ситуація в свідомості дитини структурується, тому постає більш прогнозованою та керованою.

Традиційно в структурі ігротерапевтичного заняття виділяють дві основні частини: діагностичну (визначення особистісних особливостей дитини, емоційних порушень, комунікативних проблем) та корекційно-розвивальну, творчу (гра за правилами, складання фігур, вигадування сценарію для подальшої драматизації з предметами, ляльками, сам процес здійснення драматичної вистави).

Роль дорослого в грі з одного боку полягає в піклуванні та захисті, з іншого, у ролі партнера, який поступається ініціативам дитини. Так, гра – є реальністю, яку в першу чергу моделює дитина.

Щодо методики використання ігротерапевтичних прийомів роботи, то доцільність їх застосування ґрунтується на методології основного методу психокорекційної практики (структурована ігрова терапія, ігрова терапія відносин, недирективна ігрова терапія, когнітивно-поведінкова ігрова терапія, психоаналітична ігрова терапія, юнгіанська пісочна психотерапія з дітьми, гештальттерапія тощо).

Успішність ігрового корекційного впливу закладена в діалозі дорослого і дитини, в якому можливе прийняття, віддзеркалення, розуміння і управління почуттями, вільно вираженими у грі. Спочатку в грі, а потім і в реальному житті для дитини стає доступним: визначення конкретних цілей своїх вчинків; вибір із безлічі варіантів адекватних способів їх досягнення; прогнозування кінцевого результату своїх дій і вчинків; прийняття на себе відповідальності за них; адекватне емоційне реагування на ситуації, що викликають стрес і напруження, а також на події і явища навколишньої дійсності.

Ефективність ігротерапії як психокорекційного методу зумовлена такими механізмами психологічного впливу, як проєкція, ідентифікація, заміщення і емоційне відреагування (катарсис). Результатом ігротерапії є набуті дитиною соціальні навички взаємодії, що реалізуються нею в її реальному житті.

Висновки. Ігротерапевтичні технології збагачують практичного психолога інструментами психодіагностики особистості дитини, психокорекції комунікабельності дитини, розвитку довільної регуляції негативними психічними станами, актуалізації пошукової ініціативної позиції дитини, навчання конструктивним моделям поведінки тощо. У грі дитина набуває дуже важливої навички вступати та підтримувати партнерські взаємини, отримує конструктивний досвід участі в конфліктах, здобуває позитивний досвід саморегуляції.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні психічних механізмів корекційного впливу ігротерапевтичних технологій.

Список використаної літератури:

1. Богина, Е. В. (2016). *Теория и практика игровой терапии. Метод свободной игры.* Методическое пособие, Изд-во «Флинта».
2. Кэджусон, Х., Шефер, Ч. (2001). *Практикум по игровой психотерапии.* Серия «Практикум по психологии». Санктпетербург: Питер, 416 с.
3. О'Коннор, К. (2002). *Теория и практика игровой психотерапии.* 2-е изд., Санктпетербург: Питер, 464 с.
4. Фрейд, З. (1992). *По ту сторону принципа удовольствия,* Москва: Прогресс Литера, 569 с.
5. Экслейн, В. (2003). *Игровая терапия,* Москва: Апрель-Пресс, Эксмо, 384 с.